

ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПІДРУЧНИКА З УМІ ДЛЯ ДІТЕЙ

Наталія Мартинишин

У статті порушено проблему браку підручників з української мови як іноземної для дітей. Увагу зосереджено на аналізі дитячих підручників для навчання англійської мови з метою осмислення основних принципів укладання таких навчальних книг і для подальшої розробки рекомендацій і підручника з української мови як іноземної подібного зразка.

Ключові слова: підручник з української мови як іноземної для дітей, тематичний блок, лексичний мінімум.

Користь від вивчення іноземних мов переоцінити важко. Це завжди і в будь-якому віці актуально. Сьогодні все частіше навіть дітей раннього віку залучають до вивчення іноземних мов. Це, безперечно, правильно, оскільки потенціал дитячого мозку дуже великий. Важливо тільки вчасно допомогти дитині розвинути те, що закладено природою. А можливостей для цього достатньо. І попри новітні способи навчання (йдеться про те, за допомогою чого навчати мови), не втрачає актуальності метод використання підручника. Вибір дитячих підручників з іноземних мов – великий. Але зрозуміло, що найкращих результатів можна досягнути, вивчаючи ту чи іншу мову за оригінальними підручниками. Світова мовознавча спільнота у сфері навчальних розробок, в яких поданий матеріал позиціонує мову як іноземну, досягнула значних висот. Українські мовознавці також за порівняно короткий проміжок часу зуміли зміцнити статус української мови як іноземної. Окрім досліджень в теоретичній площині, є напрацювання прикладного характеру – підручники та посібники з УМІ. Над створенням методичного забезпечення для УМІ працюють науковці багатьох українських університетів. Вагомі досягнення в цій сфері має

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (МІОК).

Загалом процес викладання УМІ дорослим полегшується, періодично з'являються нові підручники і посібники. На жаль, цього не можна сказати про підручники з УМІ для дітей. Вітчизняним дослідникам в цьому напрямі найперше варто вивчити досвід закордонних фахівців, починаючи з аналізу підручників і посібників, які успішно апробувалися. Поширеними і показовими в цій галузі є навчальні комплекси з англійської мови, які вдосконалювалися впродовж тривалого часу і можуть бути орієнтирами в роботі над створенням дитячого курсу з УМІ.

У статті розглянуто ряд підручників рівня А1 з метою систематизації та узагальнень уявлень про те, яким має бути дитячий підручник з іноземної мови для можливого подальшого дослідження з прикладним доповненням.

Розпочнемо з підручника серії «New stepping stones» (чотирирівневий курс англійської мови для дітей, який базується на успішно апробованій серії Stepping stones). Отже, підручник «New stepping stones 1» [1] укладено за тематичним принципом з використанням методу накопичення навчальних одиниць в межах кожної з тем. Основу підручника становлять 4 тематичні блоки («Домашні улюбленці», «Школа», «Сім'я», «Зовнішність»), кожен з яких містить пов'язані за змістом частини (1А, 1В, 1С, 1D, 1Е, 1F), кожна наступна з яких є складнішим продовженням попередньої. Частини 1Е, 1F у кожному тематичному блоці є заключними, завдання в них організовані за принципом систематизації та узагальнення. Щодо тем, представлених для вивчення у підручнику, то автори, відповідно до рівня А1, відібрали їх у межах особистісної сфери, а також добре проілюстрували особливості вживання числівника та лексики на позначення кольорів – наскрізних «тем» «New stepping stones 1».

До кожного тематичного блоку підібрано основний та доповнюючі тексти (аудіотексти, історії в малюнках), на основі яких розроблені всі вправи блоку. Великим плюсом підручників на зразок «New stepping stones» є цікаве, добре ілюстроване наповнення,

доступний спосіб викладу, що сприяє природному процесу засвоєння мови дітьми. «Найновіші теорії вказують, що мислення у дитини розвивається під час взаємодії з довкіллям – коли дитина бере предмети в руки та співставляє знане з незнаним, за допомогою творчого малювання, писання, розмови» [2, с. 29]. Автори підручника «New stepping stones 1» розуміють переваги креативного предметного навчання, тому в кожному тематичному блоці є завдання, які передбачають виготовлення чогось (бейджа, іграшки з підручних матеріалів: паперової дзиґи, кубика тощо) своїми руками. Цікаво, що за допомогою таких власноруч виготовлених речей автори пропонують вправлятися в письмі (підписати бейджик, іменні картки і т. ін.). Завдання для розвитку інших видів мовленнєвої діяльності пов'язані як взаємозалежні: текст для аудіювання – основа для вправ з відпрацювання комунікативних навичок (говоріння), самі умови завдань, приклади правильних запитань-відповідей, підписи до картинок можна вважати «міні-вправами» для читання. Цікавішим для дітей процес засвоєння мови роблять фотографії, тексти пісень, навчальні ігри, веселі малюнки, які автори використали у підручнику.

Окрім тематичних блоків, автори «New stepping stones 1» пропонують познайомитися з характерними (в інтерпретації країни, мову якої вивчають діти) атрибутами святкувань Різдва, Великодня тощо. Ці міні-частинки підручника не обтяжені лексично чи граматично, вони несуть країнознавчу інформацію, яку автори заклали в малюнки, пісенні тексти, речі (листівки, писанки), які запропоновано дітям виготовити власноруч.

Кінцівка підручника – словник, організований за тематичним принципом (назви на позначення кольорів, чисел, назви домашніх улюбленців, частин тіла, «шкільна» лексика, лексика для найменування осіб за родовими зв'язками і віковим фактором), доповнений граматичним довідником.

Наступні підручники серії «New stepping stones», відповідно, є продовженням «New stepping stones 1» і структурно створені за такою ж схемою. Обрані теми розкриваються через відпрацювання таких самих типів завдань і, як і передбачалося, містять значно

більше навчального матеріалу різних мовних рівнів, бо на вивчене за підручником «New stepping stones 1» нашаровується новий, зумовлений тематично лексико-граматичний матеріал.

Підвищена увага до «New stepping stones 1» в цій статті зумовлена тим, що цей підручник структурно відрізняється від інших, які розглядаємо, він дещо ускладнений і його можна виокремити як один зі структурних різновидів (скажімо, для поглибленого вивчення теми).

Інші підручники – Welcome 1, pupil's book (Elizabeth Gray, Virginia Evans) [3], Family and friends 1, class book (Naomi Simmons) [4], Big English 1, student's book (Mario Herrera, Christopher Sol Cruz) [5], English together 1, holiday house (Diana Webster, Anne Worrall) [6], Fly high 1, pupil's book (Danae Kozanoglou) [7] – умовно розглядатимемо в межах другого структурного різновиду, оскільки є ряд спільних ознак, що їх поєднують: структура (складаються з юнітів – тем (від 9 до 15), принцип відбору матеріалу, граматичні «вкраплення», типи завдань, орієнтація на види мовленнєвої діяльності.

Проаналізувавши вищевказані підручники, можна, насамперед, зробити висновки про «тематичний мінімум» – те, що обов'язково повинно бути у дитячих підручниках з іноземної мови рівня А1. Порівняння змістового наповнення підручників чітко показало градацію тем: «Зовнішність» і «Тварини» представлені в 5 підручниках; «Їжа», «Одяг», «Сім'я» – в 4-х підручниках; «День народження», «Розваги, ігри», «Активність (Дієслова руху)», «Заняття вдома», «Мій дім (Інтер'єр)», «Шкільне приладдя», «Привітання, знайомство» – в 3-х підручниках, і теми «Погода (широко)», «Іграшки», «Пікнік» – в 2-х підручниках. Окрім цього, в проаналізованих підручниках заявлені теми «Розпорядок дня», «Незабутні моменти», «Професії», «Мій ланч», «Моя спальня», «Мої друзі», «У класній кімнаті», «Види спорту». Щодо зазначених назв тем, то, оскільки одне й те ж за змістом в різних підручниках порізно найменоване, зручніше для опису в статті користуватися однією, найбільш точною назвою. Загалом, така міні-статистика є не лише підтвердженням переваг тематичного принципу укладання підручників для дітей, її результат – засвідчення наявності спільних тем в кількох підручниках – сприятливе підґрунтя для виокремлення лексичних мінімумів в межах кожної з тем.

Наступне, що об'єднує всі проаналізовані підручники, – вагома частина завдань, зорієнтованих на вивчення кольорів і чисел, а також лексики на їх позначення. В деяких підручниках (Fly high 1, pupil's book (Danae Kozanoglou), English together 1, holiday house (Diana Webster, Anne Worrall)) цей матеріал (кольори і числа) подають незалежно, як і інші теми (повними окремими юнітами), в інших («New stepping stones 1», «Family and friends 1») – той самий матеріал представлений як вступна частина, що передує основним тематичним. Третій варіант розміщення цього навчального матеріалу – його частковий розподіл по всіх юнітах (тематичних блоках) підручника («Welcome 1», «Big English 1»).

Отже, тематика, числа і кольори – основні, закладені у всіх проаналізованих підручниках, орієнтири для відбору лексики, граматики, типів завдань і їх спрямування на певний вид мовленнєвої діяльності.

Ще одна спільність проаналізованих книг – алфавіт. Проте автори у різний спосіб вводять його в підручники. Зокрема, у серії «New stepping stones» вивчення абетки передбачене аж у «New stepping stones 2» [8], в інших підручниках алфавіт належить або до вступної частини, так само як інформація про кольори та числа, або частково представлений в кожній темі підручника.

Що стосується граматики, то в дитячих підручниках рівня А1 чіткого системного вивчення цього рівня української мови ще не може бути. Все зводиться до запам'ятовування питальних слів, основних питальних конструкцій (Як тебе звати? Як ти? Що це? Хто це? Де ти живеш? Куди ти йдеш?), особових займенників, дієслів руху і найнеобхіднішого мовного матеріалу, який прив'язаний до певної теми.

Виходячи з описаного вище, можна зробити такі висновки про дитячий підручник з УМІ:

1. Сюжетне поєднання тем: «Зовнішність», «Тварини», «Їжа», «Одяг», «Сім'я», «Ігри», «Активний спосіб життя», «Мій дім», «Моя школа», «Знайомство». Кожній темі буде відведено 1 модуль, в межах якого мовний матеріал цієї теми відпрацьовуватиметься за допомогою всіх 4-х видів мовленнєвої діяльності.

2. Значна частина завдань буде спиратися на аудіотексти. Слухати і відтворювати – це основне, чого мають навчитися діти насамперед.

3. Граматика подаватиметься для запам'ятовування частково, відповідно до тематичних потреб, без чіткої системи.

4. Числа, кольори і алфавіт будуть представлені й у вступній частині, і у тематичних частинах підручника.

Отже, можна частково виправдати ідею створення експериментальної версії підручника (можливо, навчального комплексу) з УМІ для дітей за аналогією (в якійсь мірі) до підручників-орієнтирів. Якщо б такий підручник був створений – то це була б не лише навчальна книга для дітей з УМІ, а й пробний зразок підручника такого зразка для мовознавців, які працюють над створенням навчально-методичного забезпечення для УМІ. Тривалий процес апробації, що дуже важливий для всіх навчальних матеріалів в галузі української мови як іноземної, врешті показав би всі плюси і недоліки такого дитячого підручника. Це дало б можливість всім, хто створюватиме подібні книги, надалі працювати у правильному руслі з подальшими якісними результатами.

В перспективі було б дуже доцільно на основі найкращих зразків підручників з УМІ для дітей розробити й відповідні інтерактивні курси, наприклад, у формі гри. Це, окрім того, що зручно та цікаво, було б ще й дуже корисно для дітей, які майже підсвідомо, бавлячись за комп'ютером, одночасно отримували б задоволення та знання.

Natalia Martynyshyn. Bases for Creation Textbook in Ukrainian as a Foreign Language for Children

In the article the author raises the problem of lack of textbooks in Ukrainian as a foreign language for children. A Special attention is focused on the analysis of children's textbooks on learning English language, with the aim of understanding the basic principles of their creation and for further development of guidelines and a manual on Ukrainian as a foreign language.

Key words: textbook in Ukrainian as a foreign language for children, theme block, lexical minimum.

1. Ashworth J. New stepping stones 1 / Julie Ashworth, John Clark. – England: Longman, 1997. – 63 p.
2. Винницька О. Лицем до дитини. Особистісно-орієнтоване навчання в початковій школі / Оксана А. Винницька. – Львів: Літопис, 2005. – С. 29.
3. Gray E. Welcome 1. Pupil's book / Elizabeth Gray, Virginia Evans. – Express Publishing. – 2011. – 129 p. ([Електронний ресурс] / Доступно з: <http://twirpx.com/file/1318557/>).
4. Simmons N. Family and friends 1. Class book / Naomi Simmons. – Oxford University Press. – 2009. – 107 p. ([Електронний ресурс] / Доступно з: <http://twirpx.com/file/945294/>).
5. Herrera M. Big English 1. Student's book / Mario Herrera, Christopher Sol Cruz. – ??? 149 p. ([Електронний ресурс] / Доступно з: <http://twirpx.com/file/1298796/>).
6. Webster D. English together 1. Pupil's book / Diana Webster, Anne Worrall. – Longman. – 2000. – 79 p.([Електронний ресурс] / Доступно з: <http://twirpx.com/file/1109709/>).
7. Kozanoglou D. Fly high 1. Pupil's book / Danae Kozanoglou. – Longman. – 84 p. ([Електронний ресурс] / Доступно з: <http://twirpx.com/file/451985/>).
8. Ashworth J. New stepping stones 2 / Julie Ashworth, John Clark. – Harlow: Longman, 1999. – 61 p.